

DE BARAKKEN

Ontwikkeling van een vroeg-industrieel site

door Guido Deseyn

Litho's vermoedelijk behorende bij de notariële affiche voor de openbare verkoop van de voormalige suikerraffinaderij Van de Woestyne, anno 1830.

Het toenmalige uitzicht van de bedrijfsgebouwen (vooral van het centraal hoofdgebouw) is duidelijk weergegeven, volgens een overlangse doorsnede (CD). Zodoende worden hier enkel de gevels uitgevende op de binnenkoer afgebeeld, en bv. niet deze met driehoekig fronton aan de zijde van het vroeg Gents voorbeeld van een prachtige zgn. 'Engelse landschapstuin'. Wél zijn de vier oorspronkelijke bouwlagen duidelijk zichtbaar.

(verzameling Stadsarchief Gent, Atlas Goetghebuer, L 128/6)

De Nieuwe Leie stroomafwaarts van de Zuivelbrug tot de Sint-Jorisbrug vormde reeds aan het einde der 18e eeuw een vroeg-industrieel site, een aaneenschakeling van textielbedrijven, blekerijen, brouwerijen, suikerraffinaderijen, leerlooierijen. Deze industriezone 'avant-la-lettre' vond zijn verlenging langsheen de Visserij tot bij de Keizerpoort.

Reeds in de pre-industriële periode waren in de omgeving van de Nieuwe Leie diverse nijverheden gevestigd.

Het gedeelte van de Minnemeers tussen de gelijknamige brug en gracht, en de Achterleie stond in de 16e eeuw als 'bleeckerie' bekend.

Zo ook anno 1638-1639 'de nieuwe fabricque van coopergieterije' aan de voet van de Minnemeersbrug, uitgebaat door Jacques Van Larebeke of nog, de vanouds bekende 'coperen ende slijpmeulen' aan de Ham. De omgeving van dit laatste gehucht werd al in de 16e eeuw aangeduid als 'bij de kalkovens'. Trouwens was bij hoger vermelde Minnemeersbrug in 1698 een zekere Van Trappen 'coopman in calck in de aude calckschuere' bedrijvig.

De volksmond sprak algauw van 'de barakken' of 'de braeke'.

In het begin van de 18e eeuw vond volgens de overlevering in deze oude industriële gebouwen het huurleger van John Churchill, de

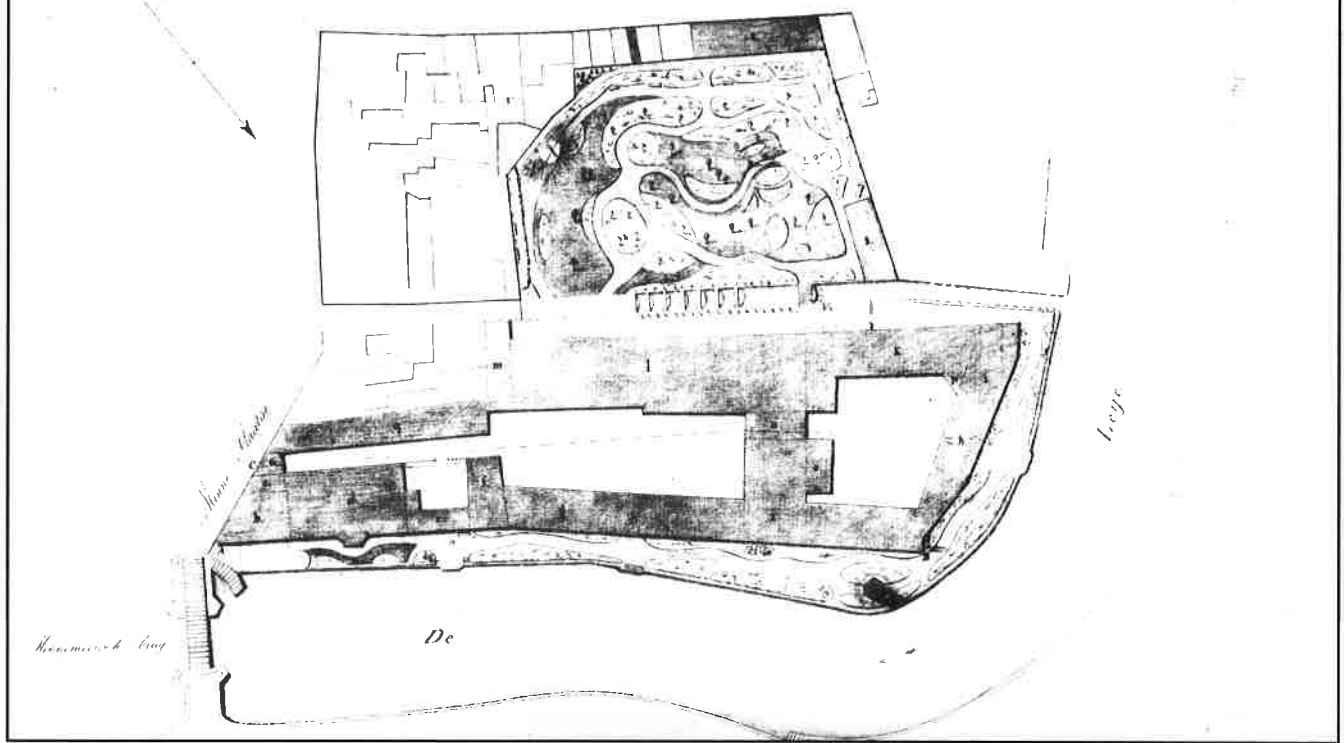
Engelse hertog van Malborough (Malbroek), na de inname van Gent in januari 1709, onderdak. Dit na zijn glansrijke overwinning op de Franse troepen van Lodewijk XIV achtereenvolgens nabij Blenheim (1704), Ramillies (1705) en Oudenarde (1708). Van hieruit vertrok hij naar Malplaquet, om er in september 1709 in één van de bloedigste veldslagen van de 18e eeuw het Franse leger te verslaan. Het begin van het einde van de Spaanse Successieoorlog. De stijgende populariteit van lord Malborough spiegelde zich in de talrijke liederen die aan hem waren opgedragen: 'Malbrouk s'en va-t-en guerre' en 'For he's a Jolly Good Fellow'.

DE GENESE VAN DE SUIKERRAFFINADERIJ DE BARAKKEN

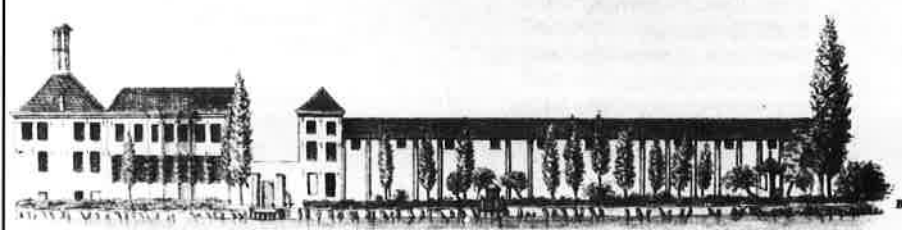
De oever van de Minnemeers, gevat tussen de bocht van de Nieuwe Leie en de Goudstraat, is heden vanaf het einde van de De Beersteege ingenomen door één der charmantste groenzones van Gent. Deze groenstrook vindt haar oorsprong in de oeverbeplanting hier aangepand door het suikerraffinadeursgeslacht Van de Woestijne vanaf de jaren 1780, zoals uit de hoge ouderdom van sommige bomen is af te leiden.

Suiker was in de 18e eeuw, meer nog dan thee, rijst, tabak, katoen

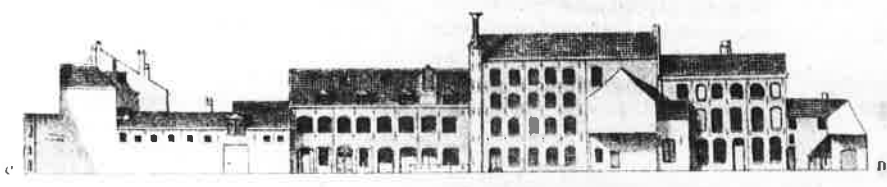
PLAN der BARAKKEN,
gelegen aan de Minneversch-buig te GEND.
 1830.

Standgezicht over A B.

Standgezicht over de Lijn C D.

RENVOIJ

- a Hofje Ingang
- b Koek huis
- c Woonhuis woning
- d Woon huis
- e Saag
- f Keuken en Kantoren
- g Koekhuis en Stalling voor 4 Paarden
- h Wispelwanden
- i Kogelgaten
- k Woonhuis
- l Sout- en Schepmatory
- m Ingang naar een tuin
- n Overgang
- o Koekhuis en Stalling voor 2 Paarden
- p Woonhuis
- q Kogelgaten en Sout
- r Woonhuis
- s Woning en Woonhuis woning
- t Kogelgaten en Stalling in de Boven
- u Overgang
- v Koepel

of cacao, een belangrijk koloniaal importprodukt, waar de hogere klassen véél geld voor over hadden.

Gunstige aanvoermogelijkheden via talrijke waterwegen waren ervoor verantwoordelijk dat, in het laatste kwart van de 18e eeuw, te Gent talrijke suikerraffinaderijen verrezen.

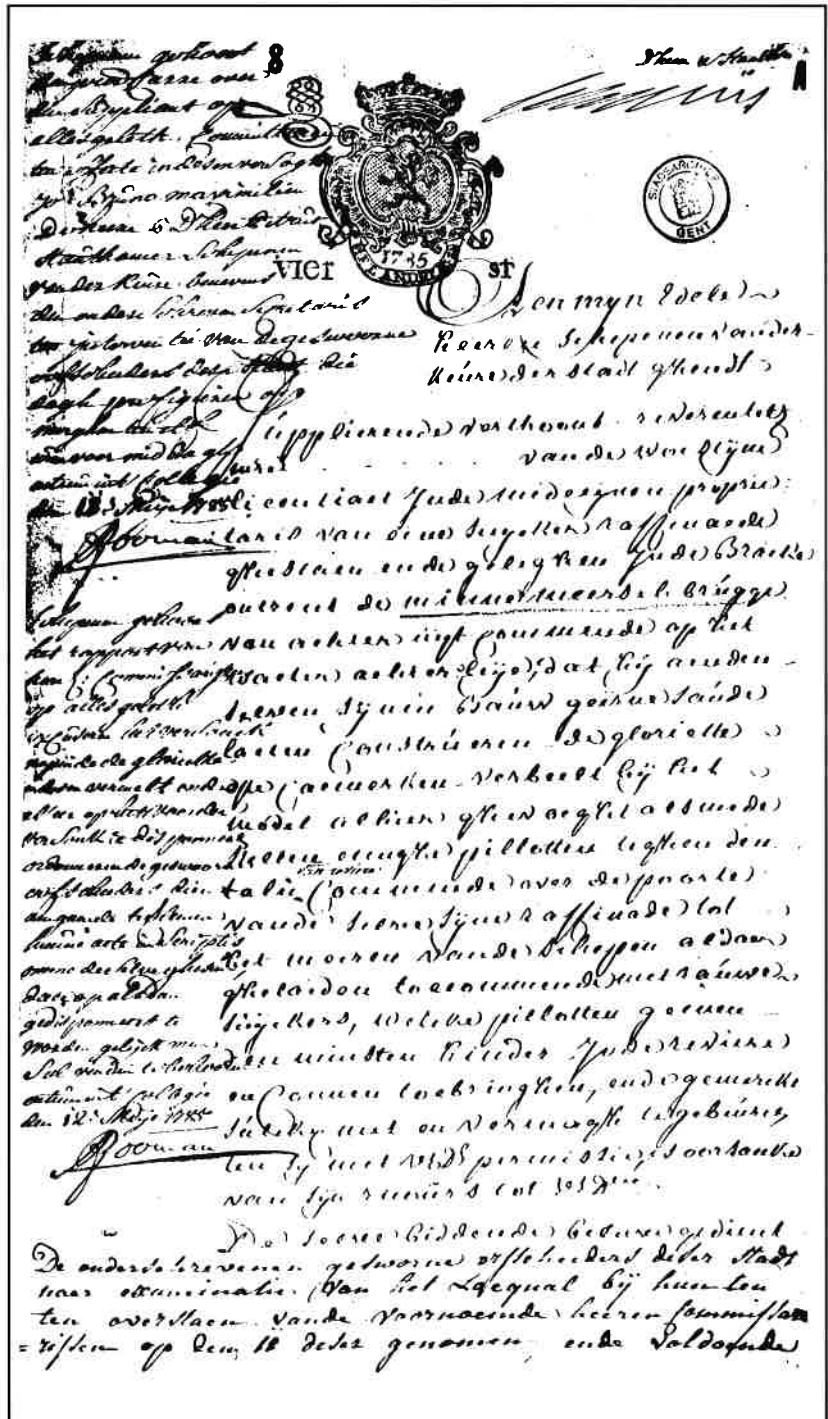
Geen wonder dat meester Joannes David Van de Woestijne, 'licenciaet in de medecijnen binnen dese stad', zijn oog liet vallen op de gunstige ligging van de Barakken langsheen de druk bevaren Leie voor de uitbouw van zijn suikerraffinaderij.

Bouwaanvragen in het Gentse Stadsarchief situeren Van de Woestijne hier vanaf 1785. In dat jaar dient hij o.a. een aanvraag in voor het 'stellen van eenighe pillotten teghen den talu commende over de poorte vande selve sijne raffinate tot het meeren vande schepen aldaer gelaeden toecomende met rauwe suiickers (...)'

In 1786-1788 bevestigde Van de Woestijne zijn aanwezigheid in De Barakken door een bouwaanvraag voor een gloriëtte of tuinhuis met uitzicht op de Leie, waarbij hij stelde:

'(...) altijd het geluck heeft gehad van te reuseren in dese sijne professie, den last van sijne familie, noch bestaende uit derthien levende kinderen hem heeft geengaegert sig met de selve sijne familie te besluuten in het beluyck der welbekende bracke binnen dese stad om aldaer te doen het rafineren van suyckers, ten welcken effecte hij in het beluyck vande selve bracke heeft moeten maeken eene woonste waertoe hij geene andere plaetse heeft connen nemen als degene van waer niet mogelijk is te sien persoonen die ter straete gaen ofte wandelen, waer over sijne huysvrouwe ende familie hoogelijck klaegende, mits sij in hunne eerste woonste dit aggrement hadden ende oock meer gelegentheyd om op de straete te wesen ende volck te sien (...)'

Bouwaanvraag anno 1785 waarbij Van de Woestyne, 'licenciaet in de medecijnen, proprietaris van eene suyckerraffinate', een steiger wenst te laten aanleggen voor het lossen van schepen 'aldaer ghelaeden toecomende met rauwe suyckers...'
(Stadsarchief Gent, Reeks 535)

Zijn bedrijf was één van de succesvolste van Gent. Met suiker viel veel geld te verdienen. Nog vóór 1810 trokken de oudste zonen zich als '*particulier*' (=rentenier) uit het bedrijf terug. En vermoedelijk liet de familie Van de Woestyne als één der eerste industriëlen van Gent, een uitgestrekte *jardin à l'anglaise* aanleggen. Deze is nog afgebeeld op een verkoopsaffiche uit 1830, en stemt in oppervlakte overeen met de speelplaats van de school heden ondergebracht in de gebouwen van de voormalige suikerraffinaderij.

Latere verbouwingen hebben het globaal volume van deze raffinaderij gespaard, zodat de resterende gebouwen aan de hand van de opmeting voor hoger vermelde verkoopsaffiche, identificeerbaar blijven.

Suikerraffinadeur Van de Woestyne bleek echter niet de enige eigenaar of gebruiker van bedrijfspanden binnen De Barakken te zijn. In 1787 was meester-metser Pieter Van Beveren (mede)eigenaar van de gebouwen, vermits hij in een bouwaanvraag stelt '*dat hij van intentie synde eene van syne huysen gestaen in de braecke omtrent de Minnemeersbrugghe (...) op te maeken conforme de annexe modelle ...*' (1)

Tegen het einde van de 18e eeuw was dit '*hameau dit braecke*' één van de dichtst bevolkte en beruchtste beluiken in zijn soort te Gent. Rondom de suikerraffinaderij Van de Woestyne hokten bij-

voorbeeld volgens de volkstelling van 1796 nog 95 mensen samen! (2).

Het bestaan van de suikerraffinaderij De Barakken bestendigt zich in de 19e eeuw, ja zij werd zelfs uitgebreid. Anno 1810 vroeg Charles Van de Woestyne-De Cock de gedeeltelijke afsluiting van de Minnemeersgracht met een rooster om de '*visites nocturnes*' op zijn eigendom te verijdelen (3).

In hetzelfde jaar kreeg deze aanvraag een vervolg, ditmaal voor de gedeeltelijke overwelving van deze gracht, waarin ons wordt medegedeeld dat hij, '*... negociant-raffineur de sucre à Gand à l'endroit dit la Barraque (...) a construit il y a trois ans le batiment servans a son usine sur le bord du fossé du ruisseau...*' ('handelaar suikerraffinadeur te Gent op de plaats genoemd de Barakken (...) die drie jaar terug een gebouw dienstig voor zijn fabriek heeft opgericht aan de oevers van de gracht...'). Een overwelving dus '*pour la surreté et résistance du batiment nouvellement construit par l'exposant sur le bord de ce même ruisseau...*' ('voor de veiligheid en de stabiliteit van het nieuwe gebouw, opgetrokken door de aanvrager op de oever van dezelfde waterloop...')

Daaruit valt te besluiten dat het huidige hoofdgebouw onder het fronton uit 1807 moet dateren als nieuwbouw of ingrijpende verbouwing van de vroegere industriële vestiging.

Deze bouwcampagne hield ver-

moedelijk nauw verband met het besluit van het Gents stadsbestuur anno 1807 waarbij de zone werd afgebakend waarbinnen geen hinderlijke industrieën meer mochten worden opgericht. Dit had betrekking op zeep- en zoutziederijen, kaarsengieterijen, brouwerijen en alcoholstokerijen, kalkovens enz., maar ook op suikerraffinaderijen, bedrijven '*welke door de aerd van hunne werkingen de veyligheyd en gemak der aenpaelende wooningen benadeeligen*' (4).

Deze zone was ten noordwesten van de Kuip grosso modo begrensd door een lijn beginnende aan de Leie bij de Zuivelbrug, via de noordzijde van de Vrijdagmarkt en de Sint-Jacobsnieuwstraat tot aan de Reep.

De investering voor een nieuwe suikerraffinaderij in De Barakken kon dus probleemloos doorgaan.

DE TELOORGANG VAN DE BARAKKEN

De buurt van Goudstraat, Oudevest, Gelukstraat, Sint-Kathelijnestraat en De Beersteeg was in de industriële 19e eeuw in hoofdzaak een volkswijk met een gemengd bevolkingspatroon van arbeiders, kleine ambachtslui en aankomende negocianten en fabrikanten.

Volgens de **volkstelling van 1796**, '*section de la liberté*', behoorden daartoe o.a. wonende in de Goud-

*Het hoofdgebouw zoals het werd verbouwd voor de balboogmaatschappij Nemrod, met aanpassing der ramen van de feestzaal op de eerste verdieping (boven). De sporen der gedichte ramen der samengevoegde tweede en derde bouwlaag van de voormalige fabriek zijn nog duidelijk afleesbaar (midden). Onder de kroonlijst werden de industriële ramen van de vierde bouwlaag tot blinde spiegels omgevormd (onder).
(foto's verzameling MIAT, Gent)*

straat: Jacques de Caigny (5) en Pierre Van Acker (5), 'negociants'. Deze laatste was, zoals later bleek, bedrijvig in de katoenhandel.

Als hoofdeigenaar (of -huurder) van De Barakken stond Katharina Verhegge, weduwe Van de Woestyne (°Gent 1740) en 'rafineur de sucre', met haar kinderen David (°1759), Pierre (°1760), Jacques (°1766), Francine (°1770), Elisabeth (°1772) Charles (°1775), Sophie (°1781) vermeld. Tot haar burens behoorden o.a. Jean Vermeire, 'teinturier' (fabrikant?) en Pierre Lantsheere, 'batelier' (scheepsbouwer), in de Beirsteeg (De Beersteeg).

De **volkstelling van 1806-1807** bevestigde het reeds hoger vermeld bewonersprofiel in de Goudstraat en de De Beersteeg (overwegend handlangers, dagloners, kleine ambachtsslui, naast enkele grotere fabrikanten) (6). In die jaren had de jongste zoon van Katharina Verhegge, Charles Van de Woestyne-Neyt, samen met zijn broers en twee werklie-den 'garçons rafineurs', het bedrijf overgenomen.

Als achterburen, op het einde van de De Beersteeg tegen de Leie, bleven scheepsbouwer Pierre De Lantsheere (°Gent 1740), gehuwd met Constance Burchelman (°Gent 1742), diens broer (?) Jean-François De Lantsheere en schoonzoon Jean De Smedt, scheepsbouwersknecht, gehuwd met Pierre's dochter Angeline, ingeschreven.

Bij de **volkstelling van 1808-1809** was de 'Bracke' als beluik afgeschaft en opgenomen onder Minnemeers 5 en 7. De zes woningen die er deel van uitmaakten werden ingelijfd bij de raffinaderij Van de Woestyne met een nieuwe toegang aan de Goudstraat. De gebroeders David, Jacques en Joseph Van de Woestyne verhuisden in de daaropvolgende jaren, na het huwelijk in 1809 van hun broer Charles 'rafineur', met Henriette De Cock (°Brussel 1774). Het jaar daarop zette hij het bedrijf stop (7).

Met de **volkstelling 1812-1814** (8) werd Charles Pierre Van de Woestyne een laatste maal vermeld. Hij overleed op 20 november 1812.

Bij de volgende **volkstelling** (9) bleek het binnenpand van de voormalige raffinaderij vanaf 1813 niet meer bewoond, in elk geval is hiervan niks meer terug te vinden in de bevolkingsregisters.

Aan de straatzijde bleef het 'magasin de coton imprimé' (met achterliggende katoendrukkerij?) van Van Acker Pierre gedomicilieerd, met daartegenover een nieuwkomer, Armand Paul Deleu, 'fabricant (?) en couleurs' (°1784), bouwheer van de nog bestaande fabrikantenwoning, de huidige burelen van het NTG.

Pierre Van Acker overleed volgens de **volkstelling van 1818-1820** in februari 1819 (10). Zijn weduwe zou het katoenmagazijn verder uitbaten (11).

Weduwe Van de Woestyne-De Cock Marie Henriette hertrouwde met een zekere Vermeulen, 'eigenaar', (°Antwerpen 1771, binnen Gent 1817) en bleef in de vroegere suikerraffinaderij tot 1823 (11). Enkel de scheepszate De Lantsheer resteerde als laatste van de oorspronkelijke industriële vestigingen.

De volgende raffineur die zich, van 1827 (?) tot 1833, in De Barakken vestigde, was 'negociant' Van de Walle Emmanuel (°Oude-naarde 1777, binnen Gent sinds 1801). In 1833 zou Van de Walle met zijn vrouw, de weduwe Bosschaert Maria (°Gent 1785) en drie kinderen uit haar vroegere huwelijk, Constant (°1805), Flora (°1807) en Patricius (°1812), naar Brussel verhuizen (12).

Hij werd, volgens de **volkstellingen 1830-1832** en **1833-1837**, opgevolgd door een lid van de raffinadeursfamilie De Vos, nl. Petrus Joannes (°Heule 1779, binnen Gent sinds 1800). Deze verbleef er met zijn vrouw Giesseman Isabella (°Gent 1780) en zijn kinderen Petrus Carolus (°Gent 1810), Henry Frans (°Gent 1813), Gustaf Frans (°Gent 1815), Sophie (°Gent 1816), Leopold (°Gent 1818), Honoré (°Gent 1820).

Samen met zijn broer Franciscus (°Heule 1782, binnen Gent sinds 1821) exploiteerde hij het bedrijf tot 1840, alhoewel De Vos & C° in 1837 naar de Sleepstraat verhuisde (13).

Tussen 1833 en 1837 was blijkbaar een opsplitsing van het oorspronkelijk perceel doorgevoerd, met afzonderlijke huisnummering. Eén en ander hield verband met de openbare verkoping rond 1830 van het oorspronkelijk eigendom van De Barakken, waarvan in het Gents Stadsarchief nog de vermoedelijke litho's, horende bij het notarieel affiche, bewaard bleven.

Naar het einde van de **volkstelling 1838-1846** toe, werd de uitbating als suikerraffinaderij stopgezet, en het complex gedeeltelijk als huurkazerne ingericht voor een twaalfstal families.

Het centrale deel van het oorspronkelijk bedrijfspand zou kort in gebruik worden genomen door Varsebrouck Maximilien Joseph, fabrikant in 'catoenen sargiën' (°Gent 1787) en voorheen wonende Kortesteenstraat (Grauwpoort). Met zijn echtgenote Stuart Marie Petronelle (°Gent 1796) en kinderen verhuisde hij in 1839 naar de Nederkouter.

Volgens dezelfde volkstelling bleven enkele kinderen De Vos binnen het beluik wonen nl. Henri Franciscus, 'raffinade gast' (°1813) en Leopold 'fabrikant' (°1818), deze laatste vermoedelijk nog als uitbater van een deel der bedrijfsgebouwen (5 bis), samen met zijn echtgenote De Beer Thérèse (14).

Ook in de **volkstelling 1847-1856** bleef De Vos Leopold als 'raffineur' op de Minnemeers 5 gedomicilieerd (15). Op Minnemeers 7 was nog een deel van het personeel van het bedrijf (o.a. portierster, koetsier, fabriekswerker...) ondergebracht, tot in 1855 fabrikant Pernot Nicolas (° Chalmone-Fr 1814) komende van het Nieuwland 16 er zijn intrek nam.

Op basis van de gegevens van voorgaande **volkstelling** en deze van **1857-1866** bood Minnemeers 5 (huidige ingang Sint-Lievenscolle) vóór de in gebruikname door het Nemrod-genootschap in 1848,

als industrieel complex nog tijdelijk onderdak aan het opstartende metaalconstructiebedrijf Martiny, vóór dit in 1846 verhuisde naar 'Place de Marais' (Fratersplein) 10.

De gekende Gentse 'mécanicien' Martiny Antonus Edouardus (°Gent 1815) gehuwd met een dochter van de suikerraffinadeur De Vos, Joanna Josepha (°Gent 1805) deelde hier op de Minnemeers met zijn broer Adolphe Johannes 'houtdraeyersknecht' (°Gent 1834) verantwoordelijk voor het maken van gietvormen in hout, de bedrijfsgebouwen met hoger vermelde Pernot Nicolas, 'fabricant'.

Volgens de Wegwijzer van Gent bleek rond 1850 een afgesplitst deel van De Barakken, Minnemeers 7 tijdelijk als suikerraffinaderij (of magazijn) in gebruik door ene Denis Verhaeghe als annex van zijn bedrijf gelegen in de Hoogstraat.

In de **volkstelling van 1876-1880** was geen sprake meer van enige industriële bedrijvigheid ter plaatse van Minnemeers 5 & 7. Ook de Balboogmaatschappij Nemrod zou in 1872 naar de nabijgelegen Garenmarkt (Edward Anseeleplein) verhuizen, en Minnemeers 5 werd in gebruik genomen door de Sint-Jacobsparochie.

BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE

Guido DESEYN, 'Rondom de Minnemeersgracht: ontwikkeling van een vroeg-industrieel site' in 'Industrieel netwerkmuseum Gent - Wandelingen nr 1', VIAT-Gemeentekrediet, Gent 1989

Guido DESEYN, 'Gids voor Oud Gent', Standaard Uitgeverij Antwerpen 1984

Guido DESEYN, 'Wind- en watermolens, maalderijen' en 'Industrie en milieu' in 'Bouwen voor de Industrie', MIAT, Gent 1989

Archief Bevolkingsdienst Stad Gent, Volkstellingen

Stadsarchief Gent, Bouwaanvragen reeks 535 en G12, Wegwijzer van Gent

Relicten van de vroegere bestemming als suikerraffinaderij en katoenfabriek zijn nog terug te vinden op het gelijkvloers van het centrale gedeelte: een door vele generaties arbeiders uitgesleten industrievloer (rode gebakken aardetegels), en gietijzeren zuilen van een zeer vroeg type. (foto's verzameling MIAT, Gent)

VOETNOTEN

*Het vertrek van de Sint-Jacobsprocessie in 1892 op de binnenkoer van de voormalige suikerraffinaderij Van de Woestyne/lokaal schuttersmaatschappij Nemrod, sinds 1872 eigendom van de eerstgenoemde parochie.
(foto verzameling MIAT, Gent)*

(1) bouwaanvraag SAG reeks 535, 197-9

(2) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1796, 'hameau dit Bracke' f° 93

(3) bouwaanvraag SAG G 12 999, 12.07.1810

(4) *Receuil des règlements de police de la ville de Gand, première portée*, 1819, pag. 290

(5) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1796, *Rue de l'Or* (Goudstraat) (f° 91)

Jacques de Caigny, 36 jaar, binnen Gent 1783, gehuwd met Anne Roelants, 28 jaar en wonende in haar geboortehuis, het vroegere Colettinnenklooster

Pierre Van Acker 'negociant', 43 jaar, binnen Gent sinds 1774, gehuwd met Isabelle Moerman en wonende in haar geboortehuis (huidige Katholieke Kring?)

(6) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1806-1807 (f° 164 tot 186)

(7) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling van 1808-1809 (f° 170, f° 191, nota, f° 173)

(8) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1812-1814 (f° 217)

'à rénoncé à la profession de raffineur le 18 septbre 1810'

(9) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1813-1817 (f° 277 135 e.v.)

(10) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1818-1820 (f° 185, 189)

(11) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1821-1823 (f° 185, 186)

(12) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1824-1826 (f° 59) en volkstelling 1827-1829

(13) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1830-1832 (f° 91) en Volkstelling 1833-1837 (f° 139)

(14) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1838-1846 (f° 155)

(15) Bevolkingsdienst Gent, Volkstelling 1847-1856 (f° 37)